

Na podlagi 41. člena in 2. odstavka 69. člena Zakona o znanstvenoraziskovalni in inovacijski dejavnosti (Uradni list RS, št. 186/21, 40/23, 102/24 in 40/25; v nadaljevanju: ZZrID) in Uredbe o izvajanju znanstvenoraziskovalnega dela v skladu z načeli odprte znanosti (Uradni list RS, št. 59/23 in 39/25; v nadaljevanju: Uredba) je Upravni odbor Inštituta za novejšo zgodovino na predlog direktorja Inštituta za novejšo zgodovino in predhodnem mnenju Znanstvenega sveta Inštituta za novejšo zgodovino na svoji 198. seji dne 30. 6. 2026 sprejel

PRAVILNIK O ODPRTI ZNANOSTI INŠTITUTA ZA NOVEJŠO ZGODOVINO

I. SPLOŠNE DOLOČBE

1. člen

(vsebina pravilnika)

(1) Pravilnik o odprti znanosti Inštituta za novejšo zgodovino (v nadaljnjem besedilu: Pravilnik) določa pravila objavljanja rezultatov raziskav po načelih odprte znanosti na Inštitutu za novejšo zgodovino (v nadaljnjem besedilu: INZ).

(2) Pravilnik ureja zlasti obveznosti raziskovalcev in drugih sodelavcev INZ (v nadaljevanju: raziskovalci) glede zagotavljanja odprtega dostopa do rezultatov raziskav, ravnanja z raziskovalnimi podatki, upravljanja avtorskih pravic ter hrambe rezultatov raziskav v zaupanja vrednih repozitorijih.

(3) V Pravilniku uporabljeni izrazi, zapisani v slovnični obliki moškega spola, so uporabljeni kot nevtralni in veljajo enakovredno za oba spola.

(4) Obravnavo kršitev določil tega Pravilnika ureja poseben pravilnik.

2. člen

(pomen izrazov)

(1) Posamezni izrazi v splošnem aktu imajo naslednji pomen:

- odprti dostop (ang. open access): brezplačen dostop do celotne vsebine digitalnih objektov na svetovnem spletu na založnikovi spletni strani ali v repozitoriju, pri čemer so avtorske pravice urejene v skladu z izbrano licenco;
- prosti dostop (ang. free access): dostop do celotne vsebine digitalnih objektov, pri katerem so avtorske pravice varovane na enak način kot v naročniških publikacijah; branje in citiranje sta omogočena brezplačno, nadaljnja uporaba, predelava in razširjanje pa niso dovoljena brez soglasja avtorja oziroma imetnika avtorskih pravic;
- rezultati raziskav: izsledki, ki so novo spoznanje ali potrditev starih spoznanj v procesu raziskovanja ter predstavljeni in shranjeni kot digitalni objekt, npr. znanstvene publikacije

in druge vrste recenziranih publikacij, vključno z raziskovalnimi podatki, programsko opremo, algoritmi, protokoli, modeli, delovnimi tokovi, elektronskimi zvezki itd.;

- načrt ravnanja z raziskovalnimi podatki (ang. Data Management Plan; NRRP): dokument, ki določa, kako se bodo raziskovalni podatki zbirali, hranili, dokumentirali, obdelovali in objavljali;
- metapodatki: podatki o digitalnem objektu, ki na sistematičen način podajajo informacije o tem objektu;
- digitalni objekt: rezultat ustvarjalnega dela v digitalni obliki, npr. publikacije, podatki, programska oprema, umetniška, druga izvedena dela;
- repozitorij: digitalni prostor za shranjevanje digitalnih objektov, opisanih s standardiziranimi metapodatki, ki omogoča dostop do njih;
- zaupanja vreden repozitorij: repozitorij, ki je namenjen shranjevanju, ohranjanju in dostopu do digitalnih objektov za daljše časovno obdobje ter je praviloma mednarodno certificiran ali vključen v uradne sezname;
- DiRROS: Digitalni repozitorij raziskovalnih organizacij Slovenije, ki je večinstitucionalni repozitorij, uvrščen na seznam zaupanja vrednih repozitorijev, in je izbrani institucionalni repozitorij INZ;
- licenca: dovoljenje za določeno vrsto uporabe digitalnega objekta;
- licenca Creative Commons (v nadaljevanju: CC): mednarodno veljavna licenca, ki avtorjem omogoča, da določijo, pod katerimi pogoji dovolijo uporabo svojih del;
- odprtodostopna revija: revija, ki zagotavlja brezplačen dostop do celotne vsebine na založnikovi spletni strani ali v repozitoriju ter upravljanje avtorskih pravic z licencami, ki poleg branja, shranjevanja in izpisa vsebine omogočajo uporabo v skladu z izbrano licenco;
- hibridna revija: naročniška revija, ki je dostopna proti plačilu naročnine in omogoča tudi objavo posameznega članka v odprtem dostopu proti plačilu stroška obdelave članka;
- diamantna odprtodostopna publikacija: odprtodostopna publikacija, v kateri avtorji ne plačajo stroškov objave, ker financiranje izdajatelju zagotavlja raziskovalna organizacija ali financer raziskovalne dejavnosti
- stroški priprave članka za odprti dostop (ang. Article Processing Charges, APC): stroški obdelave članka, ki jih založnik zaračuna za obdelavo in objavo odprtodostopnega članka;
- trajni identifikator (ang. Persistent Identifier, PID): enolični zapis, ki trajno nedvoumno označuje digitalni objekt ter omogoča enoznačno prepoznavo (npr. DOI, Handle);
- založniška pogodba: pogodba med avtorjem ali imetnikom materialne avtorske pravice in založnikom, s katero se na založnika izključno ali neizključno prenašajo posamezne ali vse materialne avtorske pravice.

3. člen

(obveznost zagotavljanja odprtega dostopa)

(1) Zagotovitev odprtega dostopa do vseh recenziranih znanstvenih objav, raziskovalnih podatkov in drugih rezultatov raziskav v skladu z določbami tega Pravilnika je obvezna, kadar je raziskava sofinancirana z javnimi viri najmanj v višini 50 %.

(2) Raziskave iz 1. odstavka tega člena se na INZ izvajajo v okviru raziskovalnih projektov, raziskovalnih programov, infrastrukturne dejavnosti in podobnih projektno vodenih raziskovalnih dejavnosti.

(3) Določbe tega Pravilnika izhajajo iz načel Uredbe o izvajanju znanstvenoraziskovalnega dela v skladu z načeli odprte znanosti (Uradni list RS, št. 59/23 in 39/25; v nadaljevanju: Uredba) in usmeritev okvirnega programa Obzorja Evropa (Aneks 5 "Annotated Model Grant Agreement" - AGA).

(4) Raziskovalci morajo poleg določb tega Pravilnika in Uredbe upoštevati morebitne dodatne obveznosti glede odprte znanosti iz pogodb o (so)financiranju raziskovalnih dejavnosti.

4. člen

(roki za objavo)

(1) Rezultati raziskav morajo biti shranjeni v repozitoriju in odprto dostopni čim prej po nastanku, najpozneje pa ob izteku pogodbe o (so)financiranju.

(2) Če novonastali rezultati raziskav podpirajo znanstveno objavo, morajo biti odprto dostopni v zaupanja vrednem repozitoriju najpozneje ob objavi znanstvene publikacije.

II. ODPRTI DOSTOP DO ZNANSTVENIH PUBLIKACIJ

5. člen

(odprti dostop do znanstvenih publikacij)

(1) Raziskovalci so obvezani zagotoviti odprti dostop do digitalnih različic znanstvenih publikacij in drugih rezultatov raziskav, ki so obravnavani v teh publikacijah ter so nujno potrebni za ponovitev raziskav ali za ponovno uporabo rezultatov raziskav v drugih raziskavah.

(2) Če raziskovalci ne zagotovijo objave raziskovalnega dela v publikaciji s takojšnjim odprtim dostopom, lahko raziskovalci publikacijo po sprejetju v objavo dajo na voljo javnosti v odprtodostopnem javnem repozitoriju. Pri tem je obvezna navedba avtorstva in referenca na objavljeno založnikovo različico znanstvene publikacije, kadar ta obstaja.

(3) Odprti dostop do znanstvene publikacije iz 1. in 2. odstavka tega člena se zagotovi tako, da:

- je strojno berljiva digitalna oblika objavljene različice znanstvene publikacije (VoR – Version of Record) ali recenziranega rokopisa (AAM – Author Accepted Manuscript), sprejetega v objavo, shranjena v zaupanja vrednem repozitoriju za znanstvene publikacije;
- je omogočen takojšnji odprti dostop do znanstvene publikacije, shranjene v repozitoriju iz prejšnje alineje.

6. člen (izbira založnika)

(1) Raziskovalci izberejo založnika po lastni strokovni presoji, pri čemer imajo prednost izdaje v diamantnem odprtem dostopu. V nasprotnem primeru morajo raziskovalci imeti zagotovljena programska, projektna ipd. sredstva za objavo, stroški objave pa so upravičeni stroški (so)financiranja.

(2) Raziskovalci lahko informacije o načinih objave pri posameznem založniku ali reviji pridobijo na infrastrukturnem programu INZ (v nadaljevanju: IP INZ), informacije o upravičenosti stroškov pa v projektni pisarni INZ.

7. člen

(shramba v repozitoriju)

(1) Znanstvena publikacija, sprejeta v objavo, mora biti shranjena v zaupanja vrednem repozitoriju v strojno berljivi digitalni obliki, praviloma kot objavljena različica publikacije (VoR) ali recenzirani rokopis, sprejet v objavo (AAM).

(2) IP INZ znanstvene publikacije in pripadajoče metapodatke praviloma shrani v repozitorij DiRROS oziroma druge ustrezne repozitorije po zaključenem vnosu bibliografskih podatkov v vzajemni bibliografski sistem COBISS.

(3) Raziskovalci lahko trajni dostop do znanstvenih publikacij zagotovijo tudi sami, ob upoštevanju veljavnih predpisov, pogodbenih določil založnikov in priporočil glede izbire ustreznega repozitorija.

8. člen

(sodelovanje z IP INZ)

(1) Raziskovalci so takoj po objavi dolžni obvestiti IP INZ o objavljeni publikaciji ter posredovati vse potrebne informacije in gradiva za evidentiranje bibliografskih rezultatov in za hrambo v institucionalnem repozitoriju.

(2) V sodelovanju z IP INZ morajo raziskovalci zagotoviti tudi hrambo publikacije v institucionalnem repozitoriju DiRROS v skladu s tem Pravilnikom.

(3) Podatke in gradiva iz prejšnjih odstavkov tega člena raziskovalci oziroma podatkovni skrbniki sporočijo IP INZ na dogovorjen način.

III. RAZISKOVALNI PODATKI IN DRUGI REZULTATI RAZISKAV

9. člen

(načrt ravnanja z raziskovalnimi podatki)

(1) Kadar pri znanstvenoraziskovalnem delu nastanejo raziskovalni podatki ali drugi rezultati raziskav, morajo avtorji pripraviti in redno posodabljati načrt ravnanja z raziskovalnimi podatki (v nadaljevanju: NRRP) v skladu s predpisi in priporočili (so)financerja raziskave.

(2) Priprava in redno posodabljanje NRRP iz prvega odstavka tega člena sta potrebna, kadar se od znanstvenoraziskovalne dejavnosti pričakujejo raziskovalni rezultati v obliki raziskovalnih podatkov ali drugih rezultatov raziskav in se nanašajo na zaključeno raziskovalno vsebino (na primer raziskovalni projekt, raziskovalni program, infrastrukturno dejavnost in podobno).

(3) Stroški priprave NRRP, ravnanja z raziskovalnimi podatki in zagotavljanja odprtega dostopa do njih so upravičeni stroški raziskovalnega dela, kadar tako določajo predpisi ali pogoji (so)financerja.

(4) Raziskovalec praviloma uporabi obrazec NRRP, ki ga je pripravil (so)financer. V nasprotnem primeru lahko uporabi obrazec NRRP, ki ga je pripravila Javna agencija za znanstvenoraziskovalno in inovacijsko dejavnost Republike Slovenije.

10. člen

(objava raziskovalnih podatkov)

(1) Raziskovalni podatki se objavijo čim prej po nastanku, najpozneje pa ob objavi znanstvenega dela oziroma ob izteku pogodbe o (so)financiranju, razen če so podane izjeme iz 11. člena tega Pravilnika ali drugih predpisov.

(2) Raziskovalni podatki se lahko objavijo v okviru znanstvene objave, kot podatkovni članek ali kot samostojna podatkovna objava v zaupanja vrednem odprtodostopnem repozitoriju. Pri izbiri repozitorija imajo prednost nacionalni ali mednarodni področni repozitoriji.

(3) Raziskovalni podatki, uporabljeni v znanstveni publikaciji, morajo biti v publikaciji citirani s trajnim identifikatorjem, ki ga dodeli repozitorij. Če se raziskovalci v publikaciji sklicujejo na raziskovalne podatke drugih raziskovalcev, morajo med besedilom in v referencah navesti bibliografske informacije, ki bralcem omogočajo, da podatke najdejo in do njih dostopajo.

11. člen

(izjeme od odprtega dostopa)

(1) Izjeme od popolnoma odprtega dostopa do raziskovalnih podatkov in drugih rezultatov raziskav so dopustne v utemeljenih primerih, ko popolnoma odprt dostop preprečuje varstvo intelektualne lastnine, varstvo osebnih podatkov, varnost oseb ali države, zaupnost, poslovne skrivnosti ali druge zakonske omejitve. Izjeme od popolnega odprtega dostopa lahko veljajo tudi v primeru, če je zagotavljanje odprtega dostopa v nasprotju z zakonitimi interesi upravičenca, vključno v zvezi s komercialnim izkoriščanjem.

(2) Izjema mora biti obrazložena v NRRP, kadar je ta za posamezno raziskavo zahtevan ali pripravljen.

(3) V primeru utemeljenih izjem morajo biti rezultati raziskav, kadar je to mogoče, dostopni v anonimizirani obliki ali pod režimom nadzorovanega omejenega dostopa.

(4) Kadar raziskovalni podatki in drugi rezultati raziskav zaradi utemeljenih izjem iz prvega odstavka tega člena ne morejo biti odprto dostopni in ni zakonskih omejitev, da povezani metapodatki ne bi bili odprto dostopni, morajo biti odprto dostopni vsaj metapodatki.

IV. UPRAVLJANJE AVTORSKIH PRAVIC IN LICENC

12. člen

(objava rezultatov raziskav pod odprto licenco)

(1) Kadar na rezultatih raziskav nastanejo avtorske pravice, avtorskim sorodne pravice ali druge pravice avtorja, jih morajo raziskovalci oziroma INZ, kadar so pravice nanj prenesene na podlagi zakona, objaviti pod odprto licenco, ki omogoča prosto uporabo, spreminjanje in deljenje v skladu z načeli znanstvenoraziskovalne etike.

(2) Praviloma se uporablja licenca Creative Commons priznanje avtorstva (CC BY) ali priznanje avtorstva-deljenje pod enakimi pogoji (CC BY-SA) oziroma druga vsebinsko primerljiva odprta licenca.

13. člen

(znanstvene monografije)

(1) Monografije in z njimi primerljivo obsežne znanstvene objave so lahko, kadar so recenzirane ali kadar so tretje osebe nosilci katerih koli pravic na njih, objavljene tudi pod licenco, ki omejuje nadaljnjo komercialno uporabo ali predelavo dela, na primer licenca Creative Commons priznanje avtorstva-nekomercialno (CC BY-NC) ali priznanje avtorstva-brez predelav (CC BY-ND) oziroma pod njima enakovredno licenco.

14. člen

(metapodatki)

(1) Metapodatki o rezultatih raziskav morajo biti javno objavljeni.

(2) Če na metapodatkih nastanejo avtorske pravice ali druge sorodne pravice, morajo biti dani na voljo pod licenco, s katero se avtorji tem pravicam odpovejo v največjem obsegu, ki ga dopušča pravni red, na primer licenca Creative Commons javna domena (CC0); če to ni mogoče, pa pod licenco Creative Commons priznanje avtorstva (CC BY).

15. člen

(prenos avtorskih pravic na tretje osebe)

(1) Avtorske pravice na rezultatih raziskav lahko raziskovalci oziroma INZ, kadar so pravice prenesene nanj, prenašajo na tretje osebe le neizključno.

(2) Pri sklepanju založniških pogodb morajo raziskovalci upoštevati, da se avtorske pravice na tretje osebe lahko prenesejo le neizključno, ter ohraniti toliko pravic, da lahko zagotovijo odprti dostop do svojega dela.

(3) Če namerava raziskovalec objaviti članek v reviji oziroma pri založniku, ki ne zagotavlja odprtega dostopa, mora založnika pisno obvestiti, da je dovoljen le neizključni prenos avtorskih pravic in da je treba omogočiti odprti dostop do objave s hrambo objavljene različice publikacije (VoR) ali recenziranega rokopisa, sprejetega v objavo (AAM) v zaupanja vrednem repozitoriju.

V. OBVEZNOSTI NAVAJANJA IN VNOSA BIBLIOGRAFSKIH PODATKOV

16. člen

(navedba afiliacije in financerjev) rezultati raziskav

(1) Raziskovalci morajo pri objavi rezultatov raziskav obvezno navesti raziskovalno organizacijo kot svojo afiliacijo oziroma sedež zaposlitve ter naziv in številko projekta oziroma programa in naziv (so)financerja oziroma (so)financerjev. Pri znanstvenih publikacijah se navedeno obvezno navaja kot del publikacije v skladu s prakso založnikov, pri raziskovalnih podatkih in drugih rezultatih raziskav pa vsaj med metapodatki.

(2) Kadar raziskovalci prehajajo med raziskovalnimi organizacijami ali so zaposleni pri več delodajalcih, kot afiliacijo navedejo tiste raziskovalne organizacije, v katerih je bilo raziskovalno delo opravljeno. V takih primerih je lahko pri rezultatu raziskav navedenih več afilacij.

(3) Kadar je do rezultata raziskave prišlo v okviru izvajanja več raziskovalnih projektov, raziskovalci navedejo vse projekte.

17. člen

(vnos bibliografskih podatkov v COBISS)

(1) Po objavi raziskovalnega dela ali podatkovne objave morajo raziskovalci poskrbeti za sprotno prijavo bibliografskih podatkov za vnos v vzajemni bibliografski sistem COBISS, ki ga izvedejo pooblaščen katalogizatorji na IP INZ.

(2) IP INZ raziskovalcem zagotavlja navodila o postopku prijave del za vnos v COBISS ter vodi bibliografijo INZ.

(3) Raziskovalci morajo IP INZ prijaviti vsa dela z afiliacijo INZ, tudi kadar je bibliografski zapis pripravila druga knjižnica.

VI. PREHODNE IN KONČNE DOLOČBE

18. člen

(začetek veljavnosti)

- (1) Pravilnik sprejme Upravni odbor INZ ob predhodnem soglasju Znanstvenega sveta INZ.
- (2) Pravilnik stopi v veljavo naslednji dan po objavi na interni spletni strani INZ.

Številka: 0-04/301-2026

Ljubljana, 30. 6. 2026

prof. dr. Petra Svoljšak
predsednica Upravnega odbora